

ВІСНИК

Центру комерційного права

№ 19 '2005

Науково-практична конференція "Цивільний та Господарський кодекси України: підсумки застосування"

...Дискусія щодо розбіжностей між Цивільним і Господарськими кодексами триватиме, доки парламент не усуне всі ці неоднозначності. Саме в цьому полягає значущість таких конференцій, як ця: розробити рекомендації, почути не лише критику, а і ґрунтовні пропозиції щодо конкретних можливостей усунення різних підходів до змісту та форми регулювання.

З виступу Миколи Оніщука, народного депутата України

Громадське обговорення проекту Господарського процесуального кодексу України, проведене за ініціативи Вищого господарського суду України, Комітету Верховної Ради з питань правової політики та Центру комерційного права

З метою вдосконалення системи виконавчого провадження в Україні Центр комерційного права здійснює програму професійного навчання державних виконавців

Зміст:

На шляху до правової держави

Цивільний та Господарський кодекси України: підсумки застосування

Виступи деяких учасників конференції, організованої Вищим господарським судом України та Центром комерційного права.

Олена Белянович, докторант кафедри господарського права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

"Деякі проблеми договірної права за Цивільним та Господарським кодексами України" 2

Роксолана Ханик-Посполітак, завідувач кафедри галузевих правових наук НАУКМА

"Цивільний та Господарський кодекси України в контексті Європейського вибору України" 3

Вікторія Рог, науковий консультант ВГСУ України

"Нікчемні та оспорювані правочини, недійсність господарського зобов'язання: проблемні питання практики застосування Цивільного та Господарського кодексів України" 5

Громадські обговорення

Обговорюємо процесуальну реформу, або Чого чекати від нового ГПК?

Комітет ВР з питань правової політики, Вищий господарський суд України та Центр комерційного права провели громадські дебати щодо проекту Господарського процесуального кодексу України.

Про новели ГПК розповідає юридичний консультант Центру *Олена Харенко* 7

Наші семінари

Взаємодія органів нотаріату та органів державної виконавчої служби

Виступ приватного нотаріуса Ірини Лихолат перед учасникам семінару для державних виконавців 10

ЦИВІЛЬНИЙ ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ КОДЕКСИ УКРАЇНИ: ПІДСУМКИ ЗАСТОСУВАННЯ

Однчасне прийняття Верховною Радою України двох кодексів — Цивільного та Господарського — викликало не лише серйозне занепокоєння фахівців, але й досить складні ситуації у судовій практиці. Ці ситуації виникають внаслідок неузгодженості кодексів, відсутності системного підходу до визначення пріоритетів, різних концептуальних засад цих законодавчих актів. На "лінії вогню" опинилися, в першу чергу, судді господарських судів. Адже саме їм довелося у щоденній роботі шукати вихід із плутанини колізій, що існують між двома кодексами. Аби підготувати суддів до цієї непростой роботи, Центр комерційного права спільно з Вищим господарським судом України впродовж року проводив цикл семінарів "Проблеми співвідношення Цивільного та Господарського кодексів України" для суддів господарських судів всіх областей України. Нині настав час підбити підсумки. Що й було зроблено на науково-практичній конференції "Цивільний та Господарський кодекси України: підсумки застосування", проведеній ВГСУ і Центром комерційного права. Судді Верховного та Вищого господарського судів України, судді місцевих і апеляційних господарських судів, провідні фахівці та науковці розглядали засоби уніфікації практики застосування кодексів, розробляли методи запобігання неоднозначному правовому вирішенню господарських спорів, обговорювали кожне положення, кожний пункт кодексів, кожну можливість забезпечити єдність судової практики.

Пропонуємо до вашої уваги виступи деяких учасників конференції.

Деякі проблеми договірної права за Цивільним та Господарським кодексами України

Олена Беляневич,

докторант кафедри господарського права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Проблема подолання розбіжностей між двома кодексами в частині регулювання договірних відносин у сфері господарської/підприємницької діяльності із суто теоретичної поступово перетворюється на одну із найбільш складних проблем судової практики. Певна частина української юридичної громадськості найбільш простим способом розв'язання цієї проблеми вважає скасування Господарського кодексу або, принаймні, ігнорування його існування при вирішенні спорів господарськими судами, позаяк поєднання "приватного і публічного регулювання" нібито є нонсенсом, а сфери публічного та приватного — очевидною "святістю". До того ж заклики до побудови української правової системи на "єдино правильній" методологічній основі поділу права на приватне і публічне поєднуються із традиційним для радянського правознавства поділом права на галузі за критерієм предмета правового регулювання. Водночас, за сучасних умов поглибленої регламентації вимагають окремі ділянки суспільних відносин, причому цього потребує саме забезпечення публічного інтересу в певній сфері (у нашому випадку — окремих видів договорів, зокрема, купівлі-продажу об'єктів приватизації, оренди державного та комунального майна, поставок продукції

для державних потреб, зберігання цінностей державного матеріального резерву, договорів за участю суб'єктів природних монополій). Тому відповідь на запитання про те, як функціонує договірне право в механізмі правового регулювання саме господарських відносин, слід шукати в площині процесів спеціалізації права. Господарсько-правові норми, взаємодіючи із нормами цивільного права, утворюють разом єдиний регулятор договірних відносин у сфері господарювання, що слугує відображенням правової диференціації та інтеграції. Іншими словами, господарське договірне право є продуктом спеціалізації в праві. З огляду на це немає підстав заперечувати співвідношення між нормами ЦК та ГК як нормами загальними і спеціальними.

Але саме в цьому контексті слід підкреслити, що кодифікація законодавства про господарські договори хоча і стала першим кроком у напрямі спеціалізації, але своєї мети не досягла. І справа не лише в тому, що дублюється частина норм ЦК та ГК про договори. Основна проблема полягає в тому, що у загальних положеннях ГК про господарські договори/зобов'язання достатньою мірою не закладені саме механізми захисту публічних інтересів і не встановлені особливості регулювання тих договірних відносин, які виходять за межі цивільно-правового регулювання. Зокрема, це стосується забезпечення виконання та припинення господарських договірних зобов'язань, позаяк у цій частині ГК відсилає до ЦК, проте, наприклад, застосування до обтяжених публічним компонентом господарських зобов'язань притримання як виду забезпечення або передання відступного як способу припинення вбачається сумнівним. Проте в ГК та в інших спеціальних актах законодавства відповідних обмежень не передбачено, хоча вони обов'язково мають встановлюватися, причому на рівні загальних положень ГК про господарські договори, якщо ми говоримо про необхідність забезпечення соціальної спрямованості економіки.

Залишається актуальною проблема відповідальності за порушення господарських договорів, яка існує в дещо іншій площині. Крім положень ГК про господарсько-правову відповідальність, у спеціальних законодавчих актах, які регулюють особливості здійснення господарської діяльності в певних сферах (зокрема, електроенергетики, транспорту тощо), зберігаються й інші численні санкції за порушення договірних зобов'язань. Причому ці законо-

Повинно діяти правило, згідно з яким норми Господарського кодексу України можуть застосовуватися лише тоді, коли відповідна норма відсутня у Цивільному кодексі України. Такий підхід обумовлюється положеннями Цивільного кодексу України щодо предмета регулювання цивільним законодавством (стаття 1), актів цього законодавства (стаття 4), підстав виникнення цивільних прав та обов'язків (стаття 11), захисту цивільних прав та інтересів (глава 3) та інших.

Дмитро Лилак, суддя ВСУ

давчі акти та ГК існують, по суті, автономно, адже законодавець не спромігся узгодити цей величезний масив. Зокрема, в законодавстві про електроенергетику, газопостачання зберігаються санкції, генетично пов'язані із централізованим директивним плануванням відносин у цих сферах. Радянська система планування відійшла у небуття, а санкції, "вмонтовані" в сучасне українське законодавство, опинилися без об'єкта правової охорони — планових засад в електроенергетиці та газопостачанні і значною мірою втратили функціональні зв'язки з іншими нормами, що регулюють відносини в цій сфері. Найпростішим у такій ситуації виявилось назвати такі наслідки санкціями за порушення договірних зобов'язань з постачання електроенергії (мірою відповідальності), надавши їм у такий спосіб невластивого цивільно-правового забарвлення, що породжує складнощі правозастосування.

Хотілося б звернути увагу і на проблему судової практики як джерела права, позаяк в умовах колізійності, конфліктності чинного законодавства саме на суд покладається тягар не просто вибору норми, яка підлягає застосуванню до спірних правовідносин, тобто подолання колізій, але й, напевне, усунення цих колізій. Особливо, якщо ми постійно проголошуємо необхідність забезпечення єдності судової практики. Водночас, на нашу думку, не виправдана жорсткість окремих положень про господарські договори (як ГК, так і інших законодавчих актів) у поєднанні із правилом про пріоритет спеціального закону може породжувати несправедливі для добросовісної сторони договору судові рішення. Найбільш наочно, мабуть, це можна було б проілюструвати судовою практикою про визнання господарських договорів неукладеними, хоча в багатьох випадках до такої вимоги вдається саме недобросовісна сторона за договором. У такій ситуації саме суд може і повинен обрати таку правову норму, яка забезпечила б і розумність, і справедливність судового рішення, тобто захист добросовісного контрагента. Звичайно, таке завдання має вирішуватися законодавцем, а якщо цього не відбувається, найвищим авторитетом має стати суд.

Цивільний та Господарський кодекси України в контексті Європейського вибору України

Роксолана Ханик-Посполітак,

завідувач кафедри галузевих правових наук НАУКМА

Вступ

Від самого початку роботи над проектами обох кодексів — Цивільного та Господарського — існував конфлікт між ними: теоретичний, практичний та політичний. Незважаючи на різні спроби нівелювати цей конфлікт, зокрема за допомогою іноземних фахівців, намагання теоретиків та практиків не увінчалися успіхом. 16 січня 2003 року Верховна Рада прийняла обидва кодекси. З фактом набуття чинності цими кодексами змиритися більшість фахівців не хоче. Зрозуміло, що Цивільний кодекс України не досконалий, позаяк у природі, в принципі, не існує нічого ідеального. Проте у порівнянні з ним Господарський кодекс України не витримує жодної критики.

Становище у країнах СНД

Досвід країн СНД свідчить, що вони схилиються до існування одного кодексу — Цивільного. Це абсолютно

відповідає прагненням цих держав перейти до ринкової економіки та стати членом Світової торгової організації й членом інших міжнародних структур. Країни СНД (РФ, Казахстан та інші) після розпаду СРСР саме притримувалися цього підходу і прийняли в себе тільки Цивільний кодекс. Що ж до прийняття Господарського кодексу чи іншого подібного, то справа в жодній з країн СНД не мала продовження.

Досвід держав-членів Європейського Союзу

В Європі, як і у світовій практиці, склалися дві системи правового регулювання підприємницької діяльності. Перша полягає в тому, що такі відносини регулюються тільки Цивільним кодексом. Так, зокрема, це здійснюється в Італії, Нідерландах, Швейцарії. Друга система регулює підприємницькі відносини двома кодексами — Цивільним та спеціальним кодексом — Торговим або Комерційним. Дана система зараз застосовується, наприклад, у Франції, Німеччині, Іспанії, Португалії. Існуванню цих двох систем сприяли певні історичні передумови. Розпочнемо з другої системи на прикладі Франції та Німеччини як класичних її представників. Зміст німецьких та французьких цивільних та торгових кодексів завжди узгоджувався. Німецький торговий кодекс (HGB) та французький комерційний кодекс (Code de Commerce) являють собою фактичне продовження цивільних кодексів, тобто в них містяться норми приватного права, а не публічного. Вони розроблювалися на основі вже завершених робіт над цивільними кодексами, результатом чого є відсутність будь-яких повторів змістовного характеру.

Чим була викликана поява цих двох кодексів? Усі ми добре знаємо, що в силу певних історичних передумов. На той час — XIX століття — бізнесом займатися могла не кожна фізична особа, а тільки певний клас — у різних країнах вони мали різні назви — купці, торговці тощо. Саме це і призвело до того, що Цивільний кодекс був написаний для всіх, а Торговий (Комерційний) кодекс тільки для тих, хто міг цим займатися і там урегулювалися характерні (говорячи сучасними термінами) для ведення бізнесу питання (господарські товариства, агентстві договори тощо). Зараз, коли бізнесом може займатися кожна дієздатна та повнолітня фізична особа, потреби в існуванні двох кодексів немає. Бо не може бути різниці в регулюванні договору купівлі-продажу або будівельного підряду для просто фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців й юридичних осіб. Цивільний та Торговий (Комерційний) кодекси, наприклад, у Німеччині та Франції залишаються тільки як певна данина традиціям.

Слід зазначити, що автори змін до французького Code de Commerce у версії 2002 року пішли шляхом перенесення норм з цього кодексу до кодексу Цивільного. Вони прибрали з Комерційного кодексу фактично всі види договорів. Таке перенесення статей щодо договорів відповідає сучасній законодавчій техніці. Виходячи саме з сучасних тенденцій законодавчої техніки, вже наступні країни Європи, які займалися кодифікацією приватного (цивільного) права, прийняли тільки один Цивільний кодекс (наприклад, Швейцарія, Італія (1942 р.), Нідерланди (1992 р.). У Цивільному кодексі вони заклали підвалини (базис) приватного права, який і слугує для подальшої розробки законодавства.

Даний підхід до законодавчої техніки (прийняття одного Цивільного кодексу) привалює зараз в Європі. Він є раціональним, добре організованим, логічно продуманим та відповідає концепції (тенденціям) створення мо-

дельного законодавства для Європейського Союзу (далі — ЄС). Прийняття в даних умовах ще й торгового кодексу призведе лише до плутанини та до ускладнень в здійсненні бізнесу.

Тенденції уніфікації приватного права на рівні Європейського Союзу

Гармонізація, або навіть краще сказати уніфікація приватного права в ЄС, знаходиться на порядку денному. Ідеї щодо уніфікації приватного права виходять від юристів-теоретиків, які, водночас, займаються практикою, і вже потім ці ідеї підхоплюються на рівні інституцій ЄС. Над їх

реалізацією працюють робочі групи. Першою з них стала комісія Ландо з уніфікації договірної (контрактного) права, яка розпочала роботу на початку 80-х років минулого століття. Дана комісія уже виробила документ під назвою Європейські принципи контрактного права. З 1998 року існує Дослідницька група з розробки проекту Європейського цивільного кодексу (далі — Дослідницька група). Вона, в свою чергу, поділена на робочі підгрупи, які проводимуть науково порівняльно-правові дослідження

у межах конкретної проблеми приватного права. Дослідницька група своїм центром має Університет Оснабрюк (Німеччина) і очолює її професор Крістіан фон Бар (теж з Німеччини). Тобто штаб-квартира знаходиться в державі, де існує два кодекси. Попри це, ідей щодо розробки та прийняття на рівні ЄС Торгового, Комерційного чи будь-якого іншого подібного кодексу наразі немає, бо ніхто не вважає це за необхідне. Також національне право будь-якої держави-члена ЄС не береться як модельне.

Концепція Цивільного кодексу впливає з правових традицій континентальної Європи. До нього слід включати як питання, так би мовити, "суто цивільного права", так і питання "торгового права", тобто те, що зараз міститься в Торгових (Комерційних) кодексах деяких держав-членів ЄС. Увага Дослідницької групи зосереджена на тих питаннях, розбіжності в яких не є такими істотними і де можна знайти спільне рішення. Відтак, роботу розпочали з тих питань цивільного права, які найбільше стосуються бізнесової діяльності. Зокрема, по-перше, однією з цілей Кодексу має бути створення законодавчої основи права власності, щодо якої держави-члени ЄС не будуть сильно сперечатися, посилаючись на свої національні традиції. А, по-друге, це повинна бути уніфікація норм зобов'язального права, знову ж таки з концентрацією на питаннях договірної права. З огляду на поставлені завдання Дослідницька група займається укладенням свого роду "вितягу" приватного права і сподівається, що звід міститиме статті та коментарі стосовно питань, які будуть об'єднані в такі книги (станом на грудень 2004 року):

- I Загальні положення (джерела права, тлумачення норм, поняття).
- II Контракти (договори) та інші юридичні акти.
- III Договірні та не договірні (права) зобов'язання.
- IV Окремі види договорів.
- V Добровільне (обережне) втручання в чужі справи.

VI Зобов'язання із заподіяння шкоди.

VII Безпідставне збагачення.

VIII Відчуження та інші аспекти права власності (наразі тільки нерухоме майно).

IX Цінні папери в обігу.

X Трасти.

Названі книги (їх кількість, послідовність та назви), зрозуміло, можуть змінитися. Стосовно остаточного створення та затвердження проекту Європейського Цивільного кодексу прогнозів наразі немає. Можливо, перші прогнози з'являться після того, як буде прийнята або не прийнята Конституція ЄС, позаяк Цивільний кодекс є киче важливим і об'ємним нормативним актом.

Висновок

ЄС не вимагає від кандидатів на вступ змінювати свою законодавчу базу. Кожна держава сама визначає, в який спосіб відобразити у себе правові та інші загальноєвропейські цінності. Головне, аби вони відбивалися в законодавстві держави (насамперед, у законах) та діяли. Тому, прагнучи стати членом європейської сім'ї, Україна вправі сама визначати, яким чином їй досягнути "acquis communautaire". Відтак, вбачається за можливе існування Господарського кодексу України. Але його концепція має бути зовсім іншою, а тому існує нагальна потреба або в його відміні, або в істотній переробці, з попереднім призупиненням його дії. Оскільки в даному контексті він не відповідає загальноприйнятій практиці в Європі. Щодо Цивільного кодексу України, то його розробка й прийняття в 2003 році, поза сумнівом, відповідає європейським прагненням України та тому досвіду, що існує в державах-членах ЄС.

Отже, враховуючи зобов'язання, які Україна взяла на себе, підписавши 21 лютого 2005 року план дій "Україна-ЄС" (п. 2 пар. 2.2.), та останні тенденції, що відбуваються в Європі (ЄС) (мається на увазі розробка проекту тільки Цивільного кодексу), доцільніше відмовитися від Господарського кодексу України і залишити тільки Цивільний кодекс України.

Нікчемні та оспорювані правочини, недійсність господарського зобов'язання: проблемні питання практики застосування Цивільного та Господарського кодексів України

Вікторія Роз,

науковий консультант Вищого господарського суду України

У практиці господарських судів України під час вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням норм про правочини Цивільного кодексу України (далі — ЦКУ) та норм про господарські договори, угоди, зобов'язання Господарського кодексу України (далі — ГКУ) виникає низка питань і проблем, які потребують свого теоретичного осмислення та вироблення відповідних рекомендацій. ЦКУ відтворює традиційний

Суддя ніколи не повинен забувати, що існує три конституційних "кити": справедливість, добросовісність, розумність, і що ми всі є свідками нового розуміння права, а саме: право — це не тільки закон, але й мораль.

Зорислава Ромовська, декан факультету правничих наук НАУКМА

Суддя ВГСУ С. Щотка, судді ВСУ Л. Григор'єва і Д. Лилак, заступник голови ВГСУ С. Демченко, директор ЦКП В. Данішевська, народний депутат України М. Оніщук

для української юридичної думки (хоча і не зафіксований у попередньому кодексі) поділ недійсних правочинів на нікчемні та оспорювані.

У практиці застосування норм ЦКУ про недійсність правочинів виникло запитання: чи можуть суди розглядати позови про визнання недійсним нікчемного правочину? Із формулювання відповідних статей ЦКУ чітко видно, що їх автори передбачали можливість подання позову про визнання недійсним лише оспорюваного правочину, а не нікчемного. Логіка законодавця очевидна: оскільки нікчемна угода недійсна незалежно від судового визнання, то і сенсу подібний позов не має. Проте на сьогодні є приклади звернення до господарських судів із позовом про визнання нікчемного правочину недійсним, позаяк для цих осіб важливою є констатація самого факту недійсності даного правочину.

Як бути судам у таких випадках? Це запитання лишається відкритим.

На моє переконання, господарським судам можна надати право розглядати такі спори, хоча б із тих міркувань, що рішення суду про визнання недійсним нікчемного правочину як акт правосуддя має обов'язковий і преюдиційний характер, і здатне розсіяти зовнішню видимість юридичного ефекту правочину, внести у відносини заінтересованих осіб необхідну визначеність. Надання такого права ні в якій мірі не буде змішуванням нікчемного правочину з оспорюваним, оскільки між ними все ж таки залишається суттєва різниця, яку відзначив знаний класик російської цивілістики Г. Шершеневич: "якщо при нікчемності юридичні наслідки не наступают силою закону, то при оспорюванні юридичні наслідки, які вже настали, відпадають силою судового рішення". Тобто рішення суду про визнання нікчемного правочину недійсним може бути необхідним для офіційної констатації вже існуючого факту. При цьому можливість пред'явлення такого позову і розгляду його судом не означає, що зацікавлена особа або державний орган, які встановили нікчемність правочину, не можуть посилатися на цю обставину без звернення до суду. Тривалий час дискутувалося питання, чи може суд, у випадку подання позову про визнання нікчемного правочину недійсним, виходити за межі позовних вимог і самостійно застосувати наслідки недійсності такого правочину. На сьогодні, на мою думку, ЦКУ дає вичерпну відповідь на це питання, адже згідно з п. 5 ст. 216 суд може застосувати наслідки недійсності нікчемного правочину з власної ініціативи. Водночас, доцільно зауважити, що застосування наслідків недійсності нікчемного правочину судом

за його ініціативою сформульовано в даній нормі як право, а не обов'язок суду.

Інше питання, яке досить часто виникає в практиці застосування господарськими судами норм ЦКУ, пов'язане з положеннями п. 5 ст. 216, відповідно до якого вимога про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину може бути пред'явлена будь-якою заінтересованою особою. Тобто визначення кола заінтересованих осіб залишено, по-суті, на розсуд суду. На мою думку, це може бути особа, яка має матеріально-правовий інтерес у застосуванні правових наслідків недійсності правочину. Якщо наслідком недійсності нікчемного правочину є застосування реституції, то коло заінтересованих осіб має бути обмеженим. Такими особами можуть вважатися власне сторони правочину та їх правонаступники. Це пов'язано з тим, що реституція відновлює первісне майнове становище саме цих суб'єктів, а не третіх осіб. Якщо йдеться про відшкодування збитків та моральної шкоди другій стороні та третій особі, то, відповідно, саме вони і будуть заінтересованими особами. У будь-якому разі питання зацікавленості має вирішуватись в кожному конкретному випадку, по кожній конкретній справі.

На відміну від ЦКУ, в ГКУ, зокрема в ст.ст. 207, 208, закріплюються підстави і наслідки визнання недійсним господарського зобов'язання. При цьому розробники ГКУ були не досить послідовними, адже в ст. 20 з-поміж способів захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання передбачили визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом (а не господарських зобов'язань). Крім того, підстави недійсності господарських зобов'язань відповідно до ст. 207 ГКУ асоціюються із підставами недійсності угод, які визначалися ст.ст. 48, 49 та 50 ЦК УРСР і були матеріальними підставами нікчемності угод. Проте за буквальною змістом ст. 207 ГКУ йдеться тільки про можливість визнання господарських зобов'язань недійсними в судовому порядку, тобто про їх оспорюваність. До того ж відповідно до норм ЦКУ України з позовом про визнання оспорюваного правочину недійсним може звернутися одна із сторін або інша заінтересована особа, а згідно із ст. 207 ГК України позов про визнання господарського зобов'язання недійсним може бути пред'явлений стороною за договором або органом державної влади, а про "заінтересовану" особу вже не йдеться. На сьогодні ж позивачі, які звертаються до господарських судів, формулюють свої позовні вимоги по-різному. Найчастіше — про визнання недійсною угоди, рідше — про визнання недійсним господарського зобов'язання, оформленого договором.

Практика застосування господарськими судами України вказаних норм, а також їх співставлення з нормами ЦК України — неоднозначна і досить складна. Найбільш характерним прикладом такого застосування є категорія спорів за позовами податкових органів про визнання недійсними угод з підстав, які раніше передбачалися ст. 49 ЦК УРСР. Йдеться про визнання недійсною угоди, вчиненої з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства. Так, у ГК України міститься ст. 208, яка майже повністю відтворює зміст ст. 49 ЦК УРСР, і передбачає наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним у вигляді односторонньої реституції та стягнення в дохід держави всього одержаного за зобов'язанням, яке вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави та суспільства, тобто допускаються правові наслідки у вигляді конфіскації в дохід держави. Водночас, новий ЦК України, який називають "кодексом приватного права", не містить такої підстави для визнання правочину недійсним, як суперечність інтересам держави і суспільства, натомість введена ст. 228, в якій дається досить широке визначення правочину, який порушує публічний порядок, і є вказівка на його нікчемність. Дана стаття за своїм змістом істотно відрізняється від ст. 49 ЦК УРСР і не містить жодних правових наслідків нікчемності даного правочину. В разі необхідності визнання правочину недійсним за підставами ст. 228 ЦКУ, можна припустити, що суд має право застосувати правові наслідки недійсності правочину, визначені у ч. 1 ст. 216 ЦКУ (у вигляді двосторонньої реституції).

Державні податкові органи відповідно до п. 11 ст. 10 Закону України "Про державну податкову службу в Україні" наділені правом подання до судів позовів до підприємств, установ, організацій та громадян про визнання угод недійсними і стягнення в дохід держави коштів, одержаних ними за такими угодами. На практиці податкові органи, посилаючись на дану статтю, хоча і подають позов про визнання недійсною угоди, проте правовою підставою своїх вимог вказують ст.ст. 207-208 ГК

(тобто фактично про визнання недійсним господарського зобов'язання). В одній такій справі суд дійшов висновку про відсутність у позивача правових підстав на звернення до суду з позовом про визнання недійсною угоди на підставі ст.ст. 207-208 ГКУ, вказавши, що господарське зобов'язання є лише наслідком укладання суб'єктами господарювання угод та не є поняттям, тотожним поняттю "договір". В іншій справі за позовом податкового органу про визнання угоди недійсною рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, позов задоволено і визнано недійсним господарське зобов'язання, оформлене договором. Вищий господарський суд України в одній із таких справ вказав на те, що підстави визнання недійсним правочину (юридична природа поняття якого є тотожним поняттю угоди за ЦК УРСР), визначені в ст.ст. 203, 215 ЦКУ, не передбачають визнання недійсним правочину, вчиненого з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства. Крім того, норми ЦКУ не передбачають правових наслідків недійсності такого правочину у вигляді стягнення на користь держави із винних сторін чи однієї із сторін всього отриманого по ньому, а можливість такого стягнення передбачена ст. 208 ГКУ, як наслідок визнання господарського зобов'язання недійсним, що не є тотожним поняттю правочину (угоди) і не є предметом спору.

Дана категорія спорів відображає лише частину колізій і проблем, які на сьогодні виникають при застосуванні у судовій практиці норм двох кодексів. Проте в будь-якому випадку законодавець забороняє відмову в розгляді справи судом із мотивів неповноти, неясності, суперечливості або відсутності законодавства, що регулює спірні відносини (ч. 6 ст. 4 Господарського процесуального кодексу України). Тому, сподіваючись на якнайшвидше законодавче виправлення всіх цих колізій і прогалин, доцільно було б все ж таки на рівні Верховного Суду України розробити рекомендації з практики застосування деяких норм ЦКУ і ГКУ, зокрема, норм про правочини та про недійсність господарського зобов'язання. •

Швидка реакція журналістів Кримського прес-клубу ринкових реформ — виїзне засідання клубу, проведене безпосередньо під час конференції "Цивільний та Господарський кодекси України: підсумки застосування".

Обговорюємо процесуальну реформу, або Чого чекати від нового ГПК?

Віктор Москаленко, заступник голови ВГСУ, Валентина Данішевська, директор Центру комерційного права, Микола Оніщук, заступник голови Комітету ВР з питань правової політики, Дмитро Притика, голова ВГСУ

У червні цього року відбулися громадські слухання проекту Господарського процесуального кодексу (ГПК) України, в яких брали участь народні депутати України, судді Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, місцевих та апеляційних господарських судів, члени робочої групи з доопрацювання проекту ГПК, представники апарату Верховної Ради України, провідні науковці та юристи-практики. На обговоренні детально розглядалися нові положення проекту ГПК і те, наскільки вони є узгодженими з положеннями Цивільного процесуального кодексу та Кодексу адміністративного судочинства. Після гарячої дискусії робоча група з опрацювання ГПК отримала десятки нових пропозицій від учасників громадських слухань — суддів та науковців. Цей цінний матеріал стане основою для остаточної підготовки Кодексу до другого читання з тим, щоб урахувати всі моменти, які мають забезпечити досягнення мети процесуальної реформи: захистити права особи та громадянина у публічному судовому процесі.

Повертаючись до основних новел ГПК, що обговорювалися на цьому зібранні фахівців, пропонуємо матеріал, підготовлений для наших читачів юридичним консультантом Центру комерційного права к.ю.н. **Оленою Харенко**.

Новели проекту Господарського процесуального кодексу України

З-поміж новел проекту Господарського процесуального кодексу України (далі — проект ГПК), насамперед, слід відзначити розширення компетенції господарського суду, яка визначається не тільки через характер спірних правовідносин (спори між суб'єктами підприємницької діяльності), але й через зміст цих відносин незалежно від їх суб'єктного складу. Так, у проекті ГПК наводиться перелік спорів, які належать до компетенції господарських судів незалежно від статусу учасників спору. Це означає, що при вирішенні певних категорій спорів учасниками господарського процесу поряд з юридичними особами та фізичними особами-підприємцями стають фізичні особи, які не мають статусу суб'єктів підприємницької діяльності. Закладена концепція спрямована на припинення практики паралельного розгляду

справ у суді загальної юрисдикції та господарському суді (наприклад, у спорах між господарським товариством та його учасниками) з метою формування єдиної практики вирішення спорів.

Виконуючи своє основне завдання — вирішення спору між сторонами, суд позбавляється "контрольних" повноважень, притаманних радянському арбітражу та, в деякій мірі, сучасному господарському суду. Зокрема, згідно з проектом ГПК при ухваленні рішення зі спору суд не може виходити за межі вимог позивача, ухвалювати рішення в частині майна, що не витребувалося, або стягувати більше ніж витребувалося. Залишаючись головною фігурою у судовому процесі, суддя позбавляється зайвої ініціативи, наприклад, щодо витребування доказів (витребування доказів здійснюється за заявою сторони).

Звертає увагу детальна регламентація у проекті ГПК інституту доказів та доказування. Йому присвячений окремий підрозділ, який налічує близько 80 статей, на відміну від чинного ГПК, у якому регулюванню доказів присвячено трохи більше десятка статей. Основними новелами цього інституту є такі:

Центр комерційного права

1. *Розширення кола засобів доказування.* З-поміж засобів доказування у господарському суді з'являються свідчення свідків. Це певною мірою зумовлено допуском до господарського процесу фізичних осіб та необхідністю забезпечення їх процесуальних прав та можливостей на рівні цивільного процесу. Слід підкреслити, що правилами стосовно допустимості доказів чітко передбачено, що свідчення свідків можуть використовуватися тільки для доказування тих обставин, які неможливо довести іншими засобами доказування. Необхідність закріплення такого обмеження підтримали учасники громадських слухань.
2. *Запровадження інституту забезпечення доказів.* Забезпечення доказів полягає у фіксації судом певного доказу без його дослідження та перевірки або у вжитті заходів, спрямованих на забезпечення можливості отримання доказів у майбутньому. Заява про забезпечення доказів може бути подана не тільки разом із поданням позовної заяви або у процесі судового розгляду, але й до подання позовної заяви. При розробці інституту забезпечення доказів ураховано відповідні положення нового ЦПК та вимоги щодо гармонізації

національного законодавства з правом ЄС.

3. *Запровадження інституту судових доручень.* Проектом ГПК передбачено право суду, який розглядає справу або заяву про забезпечення доказів, у разі виникнення потреби у вчиненні певних процесуальних дій за межами його територіальної юрисдикції, доручити вчинення таких дій відповідному суду.

Прийняттям Господарського процесуального кодексу Верховна Рада завершує процесуальну кодифікацію і тим самим закладає ґрунтовні підвалини новітнього судоустрою України.... На якісно новому рівні маємо засади кодифіційного судочинства й якісне процесуальне законодавство.

Віктор Оніщук,
народний депутат України

У проекті ГПК за аналогією із цивільним процесом запроваджується механізм *послідовного оскарження судових рішень* в апеляційному та касаційному порядку. У ході дискусії під час громадських слухань було висловлено низку альтернативних пропозицій, зокрема: 1) збереження можливості так званої "стрижкової" касації (оскарження рішення суду першої інстанції у касаційному порядку без його перегляду в порядку апеляції), передбаченої чинним ГПК; 2) встановлення певних категорій спорів, рішення з яких можуть оскаржуватися у порядку стрижкової касації; 3) встановлення переліку спорів, рішення з яких не підлягають касаційному оскарженню. Запропоновані механізми спрямовані на спрощення та прискорення господарського процесу, але вони потребують переосмислення вимоги Конституції України щодо забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду як однієї з основних засад судочинства.

Передбачаються певні зміни у процедурі касаційного провадження, метою якого має бути не стільки виправлення помилок, допущених судами першої та апеляційної інстанцій, скільки формування єдиної судової практики. У зв'язку з цим касаційний перегляд згідно з проектом ГПК здійснюватиметься не "трійками", як це має місце за-

раз, а судовими палатами Вищого господарського суду України. Крім того, запроваджується так званий *допуск до касації*, який полягає у тому, що касаційна скарга у суді касаційної інстанції проходить кілька етапів: 1) суддя одноособово без виклику сторін вивчає касаційну скаргу на предмет наявності підстав для залишення її без розгляду; 2) колегія у складі трьох суддів без виклику сторін вирішує питання про відкриття касаційного провадження, а за наявності підстав, передбачених проектом ГПК, відмовляє у його відкритті; 3) справа розглядається у касаційному порядку палатою суду касаційної інстанції за наявності не менше 2/3 від складу палати.

Однією з новел проекту ГПК є *запровадження інституту наказового провадження*, метою якого є спрощення та прискорення процедури розгляду деяких категорій спорів. Сутність наказового провадження полягає у захисті прав кредитора шляхом видачі виконавчого документа у спрощеному судовому порядку без виклику сторін у скорочений строк. Перелік вимог, що можуть бути задоволені у порядку наказового провадження, встановлюється Кодексом і є вичерпним (до нього віднесено вимоги за нотаріально посвідченим правочинном, за визнаною судом мировою угодою, за опротестованим векселем тощо). Слід зазначити, що інститут наказового провадження існує у процесуальному законодавстві багатьох країн, а також передбачений новим ЦПК України. Його запровадження підтримали й учасники громадських слухань.

Окрім згаданих новел, об'єктом уваги на громадських слуханнях також стали окремі положення проекту ГПК, які дещо інакше, порівняно з чинним ГПК, регулюють певні процесуальні інститути. З-поміж таких положень були такі:

1. *Залишення позовної заяви без руху* як альтернатива поверненню позовної заяви. Суд залишає позовну заяву без руху, якщо вона не відповідає встановленим вимогам щодо форми та змісту, та надає позивачеві строк для усунення недоліків. Після усунення недоліків суд відкриває провадження у справі, а у разі, якщо недоліки не усунені у встановлений строк, — залишає заяву без розгляду. Слід зазначити, що запровадження такого механізму учасниками громадських слухань було сприйнято неоднозначно.
2. *Попереднє судове засідання.* З метою належної підготовки справи до судового розгляду та сприяння досудовому врегулюванню спору запроваджується така процедура, як попереднє засідання, в якому суд з'ясує можливість та бажання сторін примиритися до початку судового розгляду.
3. *Відкликання позову*, що принципово відрізняється від існуючого інституту відмови від позову. Позивачеві надано право відкликати позов за умови, що відповідач не наполягає на його розгляді по суті, наслідком чого є залишення позовної заяви без розгляду.
4. *Мирова угода.* Уклавши мирову угоду, сторони можуть: а) подати до суду спільну заяву про її укладення або б) просити суд визнати мирову угоду шляхом проставлення відповідного напису. В обох випадках наслідком цих процесуальних дій є залишення позовної заяви без розгляду.

5. *Оскарження ухвал.* Для деяких ухвал, вичерпний перелік яких встановлений у проекті ГПК, передбачено спрощений порядок оскарження у порядку окремої скарги, яка розглядається тільки судом вищої інстанції у скорочений строк без зупинення провадження у справі.
6. *Фіксація судового процесу.* У судовому засіданні здійснюється повне фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу. Крім того, у судовому засіданні секретар веде журнал судового засідання, а під час вчинення окремої процесуальної дії поза судовим засіданням складається протокол.
7. *Забезпечення поваги до суду.* Спеціальні норми проекту ГПК спрямовані на забезпечення поваги до суду та порядку у судовому засіданні, зокрема, через: встановлення певної форми звернення до суду, певних правил поведінки під час процесу (так званої "церемонії"), а також встановлення відповідальності порушників (наприклад, суду надано право накладати штрафи за невідкорення

діям головуючого у судовому засіданні або виявлення неповаги до суду в усній чи письмовій формі).

У проекті ГПК також закладено низку інших новацій, які мають на меті забезпечити реалізацію права особи на судовий захист та сприяти вирішенню спору, а також спрямовані на вдосконалення процесу господарського судочинства, його спрощення і прискорення. Слід зазначити, що учасники громадських слухань, попри деякі розбіжності у поглядах щодо регулювання окремих інститутів, загалом схвально оцінили законопроект та відзначили його високий рівень.

На сьогодні робоча група опрацьовує пропозиції, що надійшли від учасників громадських слухань, після чого проект ГПК буде внесено до Верховної Ради України для розгляду у другому читанні. •

Забгато вимог, притаманних цивільному процесу, переносимо в господарське судочинство, але маю надію на колективний розум, на те, що завдяки таким обговоренням, як це, вдасться усунути проблеми і достойно провести сучасну процесуальну реформу.

*Дмитро Притика,
голова ВГСУ*

Н А Ш П А Л Ь Т А Х У К Р А Ї Н С Ь К О Ї П Р Е С И

*"Юридическая практика",
14 червня 2005 року:*

"...проект ХПК значительно качественнее, чем принятый, но не вступивший в силу Гражданский процессуальный кодекс и ... Кодекс административного судопроизводства".

*"Юридичний вісник України",
25 червня – 1 липня 2005 року*

"...прийняття нового Господарського процесуального кодексу України дасть змогу поліпшити судовий захист підприємців, інших осіб, які звертаються до господарського суду, держави".

*"Юридична газета",
16 червня 2005 року*

"...проект нового Господарського процесуального кодексу України має не лише забезпечити належне правове регулювання порядку здійснення господарського судочинства, але й стати важливим кроком у напрямі завершення судової реформи України".

Професійне навчання державних виконавців, підвищення їхньої кваліфікації є основою для вдосконалення системи виконавчого провадження. Центр комерційного права надає підтримку Київському центру перепідготовки та підвищення кваліфікації юристів Міністерства юстиції України у проведенні спеціальних навчальних семінарів. Протягом року за допомогою Центру було проведено п'ять семінарів, на яких пройшли навчання біля 250 державних виконавців. Усіх учасників — представників районних відділів державної виконавчої служби — забезпечено роздатковими матеріалами, що склалися з необхідних нормативно-правових актів та аналітичних статей.

До участі у цих семінарах залучаються найкращі доповідачі, які розкривають теоретичні та практичні проблеми виконання судових рішень. Робота державних виконавців потребує тісної співпраці з банками, податковою службою та органами нотаріату. Про цей аспект — у тезах нашого лектора.

Взаємодія органів нотаріату та органів державної виконавчої служби

Ірина Лихолат, приватний нотаріус

1. Оскільки процес взаємодії являє собою взаємовплив суб'єктів, що детермінує їх взаємну обумовленість і зв'язок, поза соціальних та психологічних чинників жодний процес взаємодії, зокрема органів нотаріату та органів державної виконавчої служби (ДВС), є неможливим, а врахування винятково нормативного аспекту їх діяльності — не достатньо ефективним для їх повного аналізу.
2. І нотаріат, і ДВС як системи органів наразі перебувають на стадії становлення. Сучасна система українського нотаріату не є однорідною і уніфікованою, відтак, потребує реформування. Її складають державний та приватний нотаріат, які мають різний порядок утворення, організації, фінансування, коло повноважень тощо, хоча документи, оформлені державними та приватними нотаріусами, мають однакову юридичну силу. Ця ситуація не відповідає сучасним світовим стандартам у галузі нотаріату і найближчим часом має бути змінена з прийняттям нового Закону України "Про нотаріат". ДВС знаходиться на стадії свого формування та пошуків найбільш ефективних форм організації: її статус як самостійного органу визначений порівняно недавно, з прийняттям відповідного закону у 1998 році¹.
3. Між органами нотаріату та ДВС існують прямі та зворотні зв'язки, які впливають із відносин, пов'язаних з такими нотаріальними діями: вчи-

нення виконавчих написів; накладання заборони відчуження на об'єкти нерухомого майна; видача свідоцтв про придбання майна з прилюдних торгів та свідоцтв про придбання нерухомого майна, яке було предметом іпотеки. З іншого боку, ДВС має право на запит до нотаріального органу з таких питань: виявлення майна, яке підлягає конфіскації та знаходження нерухомого майна, на яке звернуто стягнення, що знаходиться під заборонаю або арештом. У відповідь на запит нотаріус має здійснити відповідну перевірку, про що видає витяги з Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна. У разі накладення державним виконавцем арешту на об'єкти нерухомого майна, нотаріус за місцезнаходженням майна на підставі повідомлення ДВС реєструє заборону відчуження.

4. Виконавчий напис нотаріуса як інструмент захисту порушених прав осіб є нотаріальною дією, зміст якої полягає у підтвердженні нотаріусом факту безспірності заборгованості шляхом вчинення напису на борговому документі, що надає підстави державному виконавцю примусового стягнення з боржника на користь кредитора цієї заборгованості. Нотаріальне посвідчення факту безспірності заборгованості надає право органам ДВС провадити стягнення у безспірному порядку. Цей інститут забезпечує інтереси як кредитора, проголошуючи і прискорюючи здійснення його прав за відсутності заперечень з боку боржника, так і інтереси божника, відмовляючи у вчиненні виконавчого напису, якщо виникає спір, який має вирішити суд². Вчинення виконавчого напису здійснюється на підставі документа, що підтверджує безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем. Стягнення за виконавчим написом допускаються лише за підстав, передбачених чинним законодавством³ — за зобов'язаннями, особисто прийнятими на себе боржником та документально оформленими і які впливають із закону та із договірних відносин, котрі мають довгостроковий характер⁴. Виконавчі написи но-

таріусів — один із видів рішень (виконавчий документ), що підлягають виконанню ДВС та є підставою для відкриття виконавчого провадження. Копія постанови про відкриття виконавчого провадження надсилається державним виконавцем нотаріусу, який видав виконавчий документ. Постанова, якою накладено арешт на майно боржника та оголошено заборону на його відчуження, надсилається до органу нотаріату, а у разі завершення виконавчого провадження за заявою боржника державним виконавцем, видається копія постанови для її пред'явлення до органів нотаріату, які ведуть реєстр заборони на його відчуження для зняття арешту з майна. У випадках оспорювання боржником виконавчого напису нотаріуса у судовому порядку, виконавче провадження підлягає обов'язковому зупиненню⁵.

5. Накладання заборони відчуження майна є самостійною нотаріальною дією, що має на меті більш повне забезпечення прав громадян. Порядок, процедура та особливості внесення відомостей до Реєстру заборон про накладання (зняття) заборон та арешти на об'єкт нерухомого майна, надання інформації з Реєстру регулюється Положенням про Єдиний реєстр заборон відчуження об'єктів нерухомого майна⁶.

Існують дві підстави накладання заборони. Імперативна, тобто обов'язкова, передбачає накладення заборони: а) за повідомленням відповідних органів: про видачу позики, про смерть особи, що за життя склала спільний заповіт подружжя, що набрання чинності рішенням суду про позбавлення батьків дитини батьківських прав або відібрання дитини без позбавлення батьківських прав; б) при посвідченні договорів: довічного утримання (догляду), спадкового договору; в) за постановою державного виконавця про арешт майна боржника та оголошення заборони на його відчуження; при видачі свідоцтва про право на спадщину спадкоємцям фізичної особи, оголошеною померлою. Диспозитивна застосовується тоді, коли накладення заборони передбачено у договорі за домовленістю сторін, а саме: при посвідченні договору застави (ренти) нерухомого майна та договору дарування з обов'язком передати майно у майбутньому. Заборона накладається за місцезнаходженням нерухомого майна або місцем реєстрації рухомого майна та викладається на примірнику угоди або повідомлення і не існує окремо від основного документа. При одержанні повідомлення від органу, який накладав заборону або арешт, зокрема від державного виконавця, нотаріус знімає заборону. Знімається заборона має тим само но-

таріусом, котрий реєстрував її та, на відміну від її накладання, не є нотаріальною дією, а є лише її логічним завершенням⁷. Одержавши документальне підтвердження належності боржникові на праві власності нерухомого майна, державний виконавець накладає на нього арешт та надсилає нотаріальному органу за місцезнаходженням майна вимогу про реєстрацію даного факту. Накладення арешту, на відміну від накладення заборони, не є нотаріальною дією та не здійснюється органами нотаріату. Постанова про арешти (або звільнення з-під арешту) майна боржника та оголошення заборони на його відчуження накладаються органами ДВС.

6. Реалізація нерухомого майна, на яке накладено арешт, провадиться відповідно до закону шляхом продажу з публічних торгів. На підставі акта про проведені торги, затвердженого начальником відповідного відділу ДВС, нотаріус за місцезнаходженням такого майна видає *свідоцтво про придбання арештованого нерухомого майна з публічних торгів*.
7. Звернення стягнення на предмет іпотеки на підставі виконавчого напису або за рішенням суду здійснюється органом ДВС, який реалізує предмет іпотеки в порядку, встановленому іпотечним договором⁸. Державний виконавець складає акт про реалізацію предмета іпотеки, який має бути затверджений начальником (заступником начальника) відповідного відділу ДВС. Видача свідоцтва про придбання майна, що було предметом іпотеки, здійснюється нотаріусом за місцезнаходженням цього майна на підставі копії акта про реалізацію предмета іпотеки, затвердженого повноважною особою, після повного розрахунку покупця за придбану нерухомість.
8. Органи нотаріату та ДВС є правозахисними органами та мають окремі, суворо визначені законом, повноваження у сфері правового захисту прав і свобод громадян, відіграють значну роль у захисті саме цивільних прав. Тоді як нотаріус констатує безспірність прав та фактів, державний виконавець створює реальну можливість відновлення порушених прав. Отже, правозахисна функція нотаріату реалізується у сприянні здійсненню прав громадян, підприємств, установ і організацій та захисті законних інтересів шляхом роз'яснення прав і обов'язків, попередженні про наслідки вчинюваних нотаріальних дій⁹. Правозахисна функція органів ДВС полягає у вчиненні дій щодо примусового виконання рішень судів та інших органів і спрямована на виконання обов'язку особи в натурі (реальне виконання зобов'язання)¹⁰. •

¹ Закон України "Про державну виконавчу службу" // Відомості Верховної Ради України. - №36-37. - 1998.

² Радзівська Л.К., Пасічник С.Г. Нотаріат в Україні. - Київ: Юрінком Інтер, 2001. - С.283-284.

³ Перелік документів, за якими стягнення зобов'язаності провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів // Постанова КМ України від 29.06.1999 р. №1172.

⁴ Тимченко Т. Вчиняємо виконавчий напис // Мала Енциклопедія нотаріуса. - №3 (9). - 2003. - С.39-40.

⁵ Закон України "Про виконавче провадження" // Офіційний вісник України. - 1999. - №19.

⁶ Наказ Мініюсту "Про затвердження "Положення про Єдиний реєстр для реєстрації заборон відчуження об'єктів нерухомого майна" // Офіційний вісник України. - №148. - 1997.

⁷ Саєнко О. Заборона відчуження об'єктів

нерухомості // Мала Енциклопедія нотаріуса. - №4. - 2003. - С.94.

⁸ Закон України "Про виконавче провадження" // Офіційний вісник України. - №19. - 1999.

⁹ Закон України "Про нотаріат" // Відомості Верховної Ради України. - №39. - 1993.

¹⁰ Закон України "Про виконавче провадження" // Офіційний вісник України. - № 19. - 1999.

ВІСНИК

Центру комерційного права

Редакційна рада:

Андрієвська Наталя,	Кільдюшкіна Ольга,
Волков Андрій,	Макара Ольга,
Данішевська Валентина,	Попов Юрій,
Довгопол Галина,	Топал Інна

Адреса:

вул. Кругло-Університетська, 13,
м. Київ, 01024,
тел.: (044) 490-65-75,
факс: (044) 490-65-74
E-mail: clc@clc.com.ua,
web-site:
www.commerciallaw.com.ua

Table of contents:

On the Road to Rule of Law

"Civil and Commercial Codes of Ukraine: Implementation Results"

This was the title of the conference held in Yalta by the High Economic Court of Ukraine and Commercial Law Center. Among the key speakers were:

Olena Belianevych, Doctorate Student, Commercial Law Department, Kyiv National Taras Shevchenko University

"Some aspects of contractual law as regulated by the Civil and Commercial Codes of Ukraine"2

Roksolana Khanik-Pospolitak, Head, Branch Law Department, Kyiv Mohyla Academy

"Civil and Commercial Codes of Ukraine in the context of Ukraine's European choice"3

Victoria Roh, Research Fellow and Consultant, High Economic Court of Ukraine

"Null and void VS questioned (impeached) transactions. Invalidation of commercial obligations: Civil and Commercial Codes' implementation problems"5

Victoria Roh, Research Fellow and Consultant, High Economic Court of Ukraine

Discussing a Problem

What to expect of the new Civil Procedural Code?

The High Economic Court of Ukraine, Verkhovna Rada Committee for legal Policy and Commercial Law Center held public consultations on the draft Economic Procedural Code of Ukraine.

CLC Legal Advisor **Olena Kharenko** discusses innovative provisions of the draft7

CLC Workshops

Cooperation between the Notary and State Executory Service

Notary Private Iryna Lykholap speaks at a workshop for state executory officers10